

Social- och hälsovårdsutskottet

Regeringens proposition till riksdagen om statsbudgeten för 2017

Till finansutskottet

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen om statsbudgeten för 2017 (RP 134/2016 rd): Ärendet har remitterats till social- och hälsovårdsutskottet för eventuellt utlåtande till finansutskottet. Tidsfrist: 24.10.2016.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- budgetråd Outi Luoma-aho, finansministeriet
- budgetråd Jouko Narikka, finansministeriet
- specialsakkunnig Tuija Kuusisto, finansministeriet
- ekonomidirektör Mikko Staff, social- och hälsovårdsministeriet
- konsultativ tjänsteman Minna Liuttu, social- och hälsovårdsministeriet
- projektchef Anja Noro, social- och hälsovårdsministeriet
- dataförvaltningsråd Maritta Korhonen, social- och hälsovårdsministeriet
- projektchef Raija Tiainen, social- och hälsovårdsministeriet
- ekonomidirektör Kai Ollikainen, Folkpensionsanstalten
- forskarprofessor Pasi Moisio, Institutet för hälsa och välfärd (THL)
- forskningsdirektör Anne Pitkäranta, Helsingfors och Nylands sjukvårdsdistrikt
- sakkunnig Tero Tyni, Finlands Kommunförbund
- specialsakkunnig Karri Vainio, Finlands Kommunförbund
- forskningsdirektör Arja Holopainen, Hoitotyön Tutkimussäätiö
- generalsekreterare Vertti Kiukas, SOSTE Finlands social och hälsa rf.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- Birkalands sjukvårdsdistrikt
- Norra Österbottens sjukvårdsdistrikt
- Norra Savolax sjukvårdsdistrikt
- Egentliga Finlands sjukvårdsdistrikt
- dekanus Pentti Huovinen, Åbo universitet
- Förbundet för mödra- och skyddshem.

Utlåtande ShUU 7/2016 rd

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmänt

Social- och hälsovårdsministeriets huvudtitel slutar på inemot 14,6 miljarder euro. Det är ungefär 1,5 miljoner euro mer än i budgeten för i år. Avslagsbehovet ökar av bland annat konkurrenskraftsavtalet, överföringen av utbetalningen av grundläggande utkomststöd till FPA, överföringen av studerande till det allmänna bostadsbidraget, utgifter för asylsökande som fått uppehållstillstånd och partiell överföring av finansieringen av lönesubvention och startpenning från arbets- och näringsministeriet till social- och hälsovårdsministeriet.

Äldre personer får ett pensionsstöd, som är ett engångsbidrag till långtidsarbetslösa över 60 år. Arbetsgivarna får en engångsersättning (2 500 euro) som utjämnning för kostnader för familjeledigheter. Regeringens spetsprojekt stöds och ledigheten för närståendevårdare och familjevårdare utvecklas.

Åren 2017–2019 indexjusteras inte förmåner som är bundna till folkpensions- och konsumentprisindex. Dessutom sänks poängtalet för folkpensionsindex nästa år. Sparåtgärderna gäller bland annat folkpension, arbetslöshetsersättningar, bostadsbidrag och barnbidrag. Därmed minskar statens årliga utgifter med 67,3 miljoner euro.

Konsekvensbedömning

Precis som i sitt utlåtande (ShUU 3/2015 rd) om budgetpropositionen för i år anser utskottet att konsekvensbedömningarna i propositionerna måste förbättras för att riksdagen ska ha tillgång till nödvändig information som underlag för sina beslut. I flera sammanhang har utskottet gett uttryck för sin oro för hur nedskärningarna i förmåner och övriga anpassningsåtgärder i de offentliga finanserna tillsammans drabbar olika befolkningsgrupper. Inte minst med avseende på de social- och hälsovårdspolitiska målen är det viktigt att konsekvenserna av de åtgärder som läggs fram i budgeten och planen för de offentliga finanserna analyseras med avseende på olika befolkningsgrupper, bland annat pensionärer, barnfamiljer, arbetslösa och studerande, och att det görs redan vid beredningen och presenteras mer överskådligt.

Med omsorgsfulla totalekonomiska konsekvensbedömningar har resultatet varit att det har avsatts extra anslag för att inbegripa vaccin mot vattkoppor i vaccinationsprogrammet, och dessutom i vissa geografiska områden vaccin mot fästingburen encefalit. Däremot har konsekvenserna av den proposition som slopar punktskatten på sötsaker och glass med hänvisning till neutralitetsprincipen inte bedömts i tillräckligt stor omfattning med avseende på folkhälsan och de samhällsekonomiska effekterna på sikt. Därmed är det oklart vad som är den totalekonomiska effekten. I regeringsprogrammet finns det en skrivning om kvalitetssäkring vid konsekvensbedömningar av lagstiftningen. Det är en princip, anser utskottet.

Mikrosimulering av förändringsalternativ har tagits fram i samarbete mellan myndigheterna och metoden är en del av konsekvensbedömningarna. FPA och Statistikcentralen har tagit fram modellen Sisu, som exempelvis inte tar hänsyn till eventuella beteendekonsekvenser av lagändringar. Pensionsskyddscentralen har en mikrosimuleringsmodell (Elsi) för pensioner. Det är en så kal-

Utlåtande ShUU 7/2016 rd

lad dynamisk modell som utifrån individdata ger information om utvecklingen i vårt pensions-system i en avlägsen framtid. Utskottet menar att mikrosimuleringskalkyler bör tillämpas i lagberedningen i större skala för att resultaten på riktigt ska kunna utnyttjas i valet av regleringsalternativ. Samtidigt är det viktigt att satsa mer på faktaunderlaget för kalkylerna.

Spetsprojekt

Genomförandet av det strategiska målet välfärd och hälsa i regeringen Sipiläs program stöds med fem spetsprojekt 2016–2018. För spetsprojektet välfärd och hälsa avsätts 130 miljoner euro och 56 miljoner avser 2017. Spetsprojekten innefattar bland annat försök med servicecheck och basinkomst och en utvärdering av fördelningen av den bosättningsbaserade sociala tryggheten. Dessutom får en revidering av processerna för social- och hälsovård för unga inom ramen för ungdomsgarantin 1,5 miljoner euro i budgeten för nästa år.

Inom ramen för spetsprojekten vill regeringen förvaltningsövergripande främja befolkningens hälsa och satsa mer på tidigt stöd och samtidigt minska skillnaderna i hälsa och välfärd mellan befolkningsgrupperna. När fokus koncentreras på förebyggande och hälsofrämjande insatser kan kostnadsökningen inom social- och hälsovården dämpas. Spetsprojektet för hälsofrämjande får 3,5 miljoner euro nästa år. Syftet är att uppmuntra till en hälsosam livsstil och få människor i alla åldrar att röra på sig. Ett annat syfte är att stötta människor att själva ta ansvar för sin hälsa. Projektet är en betydande insats för att minska skillnaderna i hälsa bland befolkningen och för att bevara människors funktions- och arbetsförmåga.

Målet med spetsprojekten är också att se över verksamhetsprocesserna inom social- och hälsovården för att insatserna ska vara klient- och patientorienterade och ge människorna bättre möjligheter att klara sig på egen hand. Budgetpropositionen för 2017 har ett anslag på 17 miljoner euro för att utveckla kundorienterade tjänster. Utskottet framhåller att det är viktigt att spetsprojekten avancerar inför den kommande omstruktureringen av vården.

De största anslagen går till spetsprojektet Hemvården för äldre utvecklas och närståendevården för alla ålderskategorier förbättras. Målet med spetsprojektet är att se över de samlade tjänsterna för äldre och inom ramen för reformen av servicesystemet förankra modeller för bättre villkor för närstående- och familjevårdare för att bygga ut omsorgen i hemmet.

Regeringens mål att höja sysselsättningen till 72 procent stöds med ett spetsprojekt som går ut på att skapa bättre möjligheter att slussa ut personer med partiell arbetsförmåga i arbetslivet. Målet är att ge dem större möjligheter att vara kvar i arbetslivet och bättre förutsättningar att få jobb på den öppna arbetsmarknaden. Tanken är dels att antalet sysselsatta ska öka, dels att utgifterna för arbetsförmåga ska minska och kostnaderna för arbetslöshet och frånvaro sjunka. För nästa år avsätts 7 miljoner euro för projektet.

Ett program för översyn av barn- och familjetjänsterna ingår i spetsprojektet hälsa och välfärd. Det tar sikte på att insatserna mer ska ta hänsyn till barnen och familjerna, vara preventiva och ge resultat. På sikt kan reformen minska kostnaderna för dyra åtgärder i efterskott, exempelvis omhändertagande och vård på institution, och motverka att de unga slås ut i samhället. För projektet avsätts 17 miljoner euro för nästa år.

Utlåtande ShUU 7/2016 rd

I dagsläget med tuffa neddragningar i statsfinanserna måste de ekonomiska satsningarna, hela 130 miljoner euro, på spetsprojekten inom social- och hälsovården anses vara betydande, framhåller utskottet. Därför är det bra om en utvärdering och uppföljning av effekterna och bedömningskriterierna planeras redan i förväg när projekten startar.

Äldreservice

Budgetpropositionen innehåller ett flertal åtgärder för att förbättra äldreservicen. Utskottet välkomnar att vården av äldre utgår från möjligheten att bo kvar hemma. Därför stärks de insatser i hemmet som är avsedda att bevara funktionsförmågan. Statsandelen till kommunerna för basservice får 4,8 miljoner euro, som ska användas för att bygga ut servicen i hemmet för äldre och förbättra tjänsteutbudet. De samlade insatserna till äldre ses över via spetsprojektet Hemvården för äldre utvecklas och närståendevården för alla ålderskategorier, som ingår i regeringsprogrammet. Anslaget för nästa år uppgår till 11,5 miljoner euro. Målet med spetsprojektet är att inom ramen för reformen av servicesystemet förankra modeller för bättre villkor för närstående- och familjevårdare och därmed bygga ut omsorgen i hemmet.

För att minska institutionsvården och bygga ut hemvården måste sättet att utnyttja de personella resurserna ses över och personalens kompetens inom vård i hemmet stärkas. När institutionsvården minskar kommer klienterna att vara betydligt mer vårdkrävande. Samtidigt behöver personer med vård dygnet runt ännu mer vård, när intagningen på institution skjuts på framtiden och kriterierna för institutionsvård stramas åt.

Kvalitetsrekommendationerna för servicen till äldre kommer att ses över i sin helhet. Samtidigt preciseras kriterierna 2017 för personaldimensioneringen för institutionsvård. Vid heldygnsvård och på ålderdomshem ska det i fortsättningen finnas 0,40–0,50 vårdanställd per klient. Den tidigare rekommendationen var 0,50. Därmed beräknas kommunernas utgifter sjunka med 25 miljoner euro och statsandelen minska med 6,3 miljoner euro.

Redan tidigare har utskottet framhållit att översynen av vårdardimensioneringen kan ge mindre besparingar än beräknat (ShUU 1/2016 rd). Sparmålet kan vara överdimensionerat eftersom de som tas in på institution kommer att ha sämre funktionsförmåga och betydligt större behov av stöd. Dessutom har dimensioneringskraven vid upphandling av vårdgivare i de flesta fall kunnat sättas högre än målet. När kvalitetsrekommendationerna ses över, måste det bedömas noga om det finns förutsättningar att justera vårdardimensioneringen, menar utskottet. Uppställningen av kvalitetsrekommendationer styrs av 20 § i lagen om stödjande av den äldre befolkningens funktionsförmåga och om social- och hälsovårdstjänster för äldre (äldreomsorgslagen). Den säger att verksamhetsenheter ska ha en personal som till antal, utbildning och uppgiftsstruktur motsvarar antalet äldre personer som tillhandahålls service av enheten och det servicebehov deras funktionsförmåga medför, och som garanterar dem en högkvalitativ service.

Inom ramen för åtgärdsprogrammet för att minska kommunernas uppgifter och skyldigheter lämnar regeringen en proposition till riksdagen, som innebär att vissa kommunala uppgifter slopas i äldreomsorgslagen. Den har samband med budgetpropositionen. Därmed beräknas kommunernas utgifter minska med omkring 2 miljoner euro. Beloppet har beaktats i statsandelen.

Utlåtande ShUU 7/2016 rd

Finansiering av forskning

Specialstatsandelen till enheter inom hälso- och sjukvård för hälsovetenskaplig forskning på universitetsnivå var cirka 60 miljoner euro 1997. Sedan dess har den minskat avsevärt och nästa år är den 15 miljoner euro. Som finansutskottet framhöll i betänkandet om budgeten för i år är beloppet numera bara en sjättedel av det som stod till buds för forskning inom hälso- och sjukvård i slutet av 1980-talet (FiUB 16/2015 rd). Utskottet såg med allvar på frågan och påpekade att nedskärningen av bidragen till forskningen äventyrar vår högkvalitativa kliniska forskning. Det får direkta konsekvenser för hälso- och sjukvårdssystemets förmåga att förnya sig och utveckla vårdrutinerna och för möjligheterna att sänka vårdkostnaderna. Riksdagen beslutade höja anslaget för i år med tre miljoner euro. Det var ett engångsbidrag och i budgeten för nästa år föreslås det bli slopat. Vidare har finansutskottet flera år höjt anslaget under moment 33.03.63 för att främja evidensbaserat omvårdnadsarbete (200 000 euro för 2016).

Utskottet anser att också resurserna för forskning och utveckling inom det sociala området måste tryggas. Anslaget till kompetenscentren inom det sociala området minskar från tre miljoner i år till två miljoner nästa år. Som vid forskning inom hälso- och sjukvård har det varit ett engångsanslag.

Adekvata forskningsanslag är mycket viktiga för att säkerställa högkvalitativ vård som ger effekt. Med sparåtgärderna inom sektorsforskningen har resurserna för att utarbeta vårdrekommendationer minskat. Det faktum att hälsotekniken har blivit vårt största högteknikområde inom exporten hänger i hög grad samman med att universitetsforskningen har lyckats rekrytera högkvalificerad personal, påpekar utskottet. Med dagens anslagsnivå äventyras den positiva utvecklingen. När anslaget minskar ökar kommunernas behov av att finansiera forskning relaterad till verksamhetsutveckling. Utskottet anser att anslagen till forskning inom hälso- och sjukvård (inklusive omvårdnadsarbete) och det sociala området måste tryggas i den kommande vård- och landskapsreformen.

Med avseende på forskningen är det positivt att det inrättas ett genomcentrum och ett cancercentrum. Tanken bakom genomcentrumet är att Finland ska bli en föregångare och en internationellt sett attraktiv samarbetspartner inom hälso- och sjukvård, toppforskning och global företagsverksamhet som drar nytta av genetik. Sammanlagt 17 miljoner euro avsätts 2017–2020 till kostnaderna för att inrätta ett genomcentrum. Det nationella cancercentret ska bland annat integrera forskning i cancerbehandling och utarbeta och uppdatera samordnade nationella riktlinjer för diagnostik och behandling utifrån de senaste forskningsrönen, bland annat genom att nyttiggöra genetik och biobanker.

IKT

En del av anslagen (41,5 miljoner euro) till att verkställa vård- och landskapsreformen går till IKT-omställningar. Enligt uppgifter till utskottet kommer anslagen till digitaliseringen och ändrade arbetssätt i reformen att koncentreras till ett enda omställningsprogram under ett moment i budgeten. Nästa år lämnar regeringen en propositionen för att komplettera budgeten.

Behovet av att förnya, utveckla och regionalt samordna IKT-systemen ökar markant med vård- och landskapsreformen och det kommer att kräva betydande extra investeringar. I fortsättningen

Utlåtande ShUU 7/2016 rd

måste det ses till att anslagen i budgeten (FM 7 miljoner euro och SHM 3 miljoner euro) räcker till. Utskottet understryker att IKT och digitalisering spelar en stor roll för att förbättra kvaliteten, samordna kundservicen och utveckla kostnadseffektiviteten inom social- och hälsovården.

Finansieringen av skyddshem

Det är positivt att anslagen till skyddshemmen stiger. Finland har ratificerat Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet (den så kallade Istanbulkonventionen). Det är viktigt att det avsätts nödvändiga resurser för att förebygga och bekämpa våld och hjälpa brottsoffer i överensstämmelse med konventionen.

Än så länge har vi inte rikstäckande skyddshemsservice, och antalet platser räcker inte till för att tillgodose efterfrågan i alla delar av landet. Det finns ett behov av utbyggd service i bland annat Helsingforsområdet, sydvästra Finland och västra Finland.

I budgetpropositionen för nästa år föreslås anslaget till skyddshemsverksamhet vara 13,3 miljoner euro. Det är 2 miljoner mer än i budgeten för i år. Anslagsökningen är avsedd för nya skyddshem i områden där verksamheten saknas helt och hållet. Dessutom ska pengarna gå till en stödtelefon för människor som fallit offer för våld i nära relationer. Den ska fungera dygnet runt.

Utskottet anser att det måste avsättas tillräckligt stora anslag för att genomföra Istanbulkonventionen. Extra viktigt är det att se till att det i hela landet erbjuds tillräckligt stor skyddshemsverksamhet för att tillgodose behovet.

Vård för gravida kvinnor med alkohol- och drogproblem

I tidigare utlåtanden har social- och hälsovårdsutskottet påpekat att tillgången till missbrukarvård varierar stort i landet (ShUU 13/2013 rd) och att insatserna för gravida kvinnor med missbruksproblem och deras barn bör förbättras (ShUU 3/2015 rd).

Sedan 2011 har kommunernas statsandelar årligen höjts för att skapa större kontinuitet i servicen till alkohol- och drogberoende gravida kvinnor och deras barn, men i alla kommuner går inte pengarna till missbrukarvård. Dessutom har riksdagen sedan 2010 beviljat Förbundet för mödra- och skyddshem 1–1,5 miljoner euro i statsunderstöd via ett moment under social- och hälsovårdsministeriets huvudtitel. På så sätt har statliga medel gått till kommunerna dels via statsandelar, dels via statsunderstöd direkt till organisationerna.

Det är angeläget att servicen till gravida kvinnor med alkohol- och missbruksproblem integreras i den löpande kommunala verksamheten i framtiden, när landskapen står för servicen. Finansieringen av service till gravida kvinnor med alkohol- och drogproblem måste permanentas och bör i fortsättningen inte vara beroende av årliga tilläggsanslag som beviljas av riksdagen. I framtiden kan servicen också tillhandahållas av organisationerna. Utskottet påpekar att det är både mänskligt och ekonomiskt sett lönsamt att ge gravida kvinnor med missbruksproblem rehabilitering. Betydande besparingar uppkommer exempelvis när barnen inte tar skada under fosterstadiet eller spädbarn inte behöver placeras långvarigt utanför hemmet och kvinnorna blir arbetsförmögna efter rehabiliteringen.

Utlåtande ShUU 7/2016 rd

FÖRSLAG TILL BESLUT

Social- och hälsovårdsutskottet föreslår

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 21.10.2016

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Tuula Haatainen sd
vice ordförande Hannakaisa Heikkinen cent
medlem Outi Alanko-Kahiluoto gröna
medlem Eeva-Johanna Eloranta sd
medlem Arja Juvonen saf
medlem Niilo Keränen cent
medlem Anneli Kiljunen sd
medlem Sanna Lauslahti saml
medlem Anne Louhelainen saf
medlem Aino-Kaisa Pekonen vänst
medlem Sari Raassina saml
medlem Veronica Rehn-Kivi sv
medlem Vesa-Matti Saarakkala saf
medlem Annika Saarikko cent
medlem Sari Sarkomaa saml
medlem Martti Talja cent.

Sekreterare var

utskottsråd Eila Mäkipää
utskottsråd Harri Sintonen.

Utlåtande ShUU 7/2016 rd Avvikande mening 1

Avvikande mening 1

Motivering

Allmänt

I budgeten för nästa år går regeringen vidare med sin kortsiktiga nedskärningspolitik. I en rapport om den grundläggande tryggheten sägs det att nivån på förmånerna inte räcker till för att garantera alla en skälig minimikonsumtion när regeringsprogrammet utarbetades. Så man frågar sig hur det är nu efter de många nedskärningarna. Situationen hotar att förvärras ytterligare, vilket leder till ökad fattigdom och ojämlikhet. Utöver nedskärningarna i förmåner och ersättningar sparar regeringen in genom de kommunala tjänsterna – nästa år genom att försämra tjänsterna för äldre och i fortsättningen genom neddragningar i tjänsterna för personer med funktionsnedsättning. Samtidigt har regeringen ställt upp som mål att vårdreformen ska ge besparingar på hela 3 miljarder euro. Detta i kombination med den marknadsorienterade valfriheten kan enligt sakkunniga inte innebära mycket annat än att servicen försämras eller att självriskandelarna ökar avsevärt. Också höjningen av klientavgifterna inom social- och hälsovården försämrar situationen i synnerhet för dem med de lägsta inkomsterna, de långtidssjuka, de äldre och de arbetslösa. Försvagningen av de primära förmånerna tvingar till långvarigt beroende av utkomststödet. Detta beroende av utkomststöd skärper i sin tur tröskeleffekten och gör det svårare att få ens kortvarig anställning.

Vi kan inte godta nedskärningspolicyn, där regeringen utan heltäckande konsekvensbedömningar försämrar en rad grundläggande förmåner och ständigt utsätter samma grupper för andra nedskärningar och skärpningar.

Folkpensionsindex ska följa prisutvecklingen

Nu vill regeringen kapa folkpensionsindex med 0,85 procent och frysa indexet på samma nivå som i år för att förverkliga sina statsfinansiella sparplaner. Neddragningarna gäller de minsta förmånerna, som alltså är bundna till folkpensionsindex. Förmånerna har sjunkit redan en gång tidigare i år, nämligen när folkpensionsindex sjönk under noll. Ovanpå alla dessa försämringar i människors vardag inför regeringen ännu fler sparåtgärder.

Samtidigt har regeringen fattat beslut om gigantiska sänkningar i inkomstskatten, lägre arvsskatt och avdrag för gåvor i form av skog och för företagare. Enligt kalkyler från riksdagens utredningstjänst stiger köpkraften mest för personer med bruttoinkomster på mer än 7 500 euro i månaden. Däremot får personer som lever på sociala förmåner se sin köpkraft sjunka, exempelvis med två procent vid inkomster i nivå med garantipensionen. För alla med en arbetspension under 2 000 euro i månaden ligger köpkraftsutvecklingen på minus. Också alla de som har förvärvsinkomster under 1 500 euro i månaden förefaller att få sämre köpkraft, trots att regeringen gett utfästelser om att ersätta alla löntagare för konsekvenserna av konkurrenskraftsavtalet. Enligt vissa beräkningar från FPA stiger ginikoefficienten av indexsänkningen, det vill säga inkomstskillnaderna blir större och fattigdomen ökar.

Utlåtande ShUU 7/2016 rd Avvikande mening 1

Vi förutsätter att regeringen återtar de orimligt stora nedskärningarna i de lägsta förmånerna. En indexhöjning säkerställer köpkraften och pengarna används för konsumtion samtidigt som de ger välfärd i vardagen.

Veteranerna är värda vårt fulla stöd

Extra obetänksam är regeringen i sin behandling av våra veteraner under jubileumsåret för Finlands 100-åriga självständighet. I takt med folkpensionsindex sjunker också de särskilda veteranförmånerna, nämligen fronttillägget, det extra fronttillägget och veterantillägget. Hårdast slår nedskärningen mot veteranerna med de lägsta inkomsterna och flest hälsoproblem, som också får folkpension och vårdbidrag för pensionstagare med förhöjning eller med högsta belopp. För dem sjunker inkomsterna med upp till 10 euro i månaden bara av nedskärningarna i de här förmånerna. Vidare är indexsänkningen för fronttillägget fel signal från regeringen till veteranerna, särskilt som regeringen vill spara 200 000 euro på förmånen.

Veteranerna är i snitt 92 år. Trots att den grupp som får rehabilitering krymper år för år, ökar rehabiliteringen per veteran i både omfattning och intensitet. Riksdagen har beslutat sänka gränsen för invaliditetsgraden för krigsinvalidier till 10 procent, och det är ett bra beslut. När alla veteraner blir äldre, ökar hela tiden behovet av i synnerhet service och rehabilitering i hemmet. Vi måste se till att veteranerna kan klara sig i vardagen i sina hem. Det behövs tillräckligt stora anslag för att de veteraner som har nytta av rehabilitering i syfte att främja funktionsförmågan och hjälpa dem att klara sig på egen hand årligen ska få sådan rehabilitering.

Vi förutsätter att regeringen omvärderar neddragningarna i veteranförmånerna och säkerställer att veteraner får god rehabilitering utifrån sina individuella behov oberoende av boendeform.

Bostadsbidragstagarna ska inte behöva betala för problemen i bostadspolitiken

Än en gång skär regeringen i både det allmänna bostadsbidraget och i bostadsbidraget för pensionstagare. Med sänkningen av gränsen för godtagbara boendekostnader vill regeringen spara 9 miljoner euro och med frysning av utgifterna 3,5 miljoner euro. De pensionstagare som får bostadsbidrag hör till den kategori som har det sämst ställt, om man ser till deras försörjningsmöjligheter. I värsta fall kan sämre ekonomi och osäker bostadssituation göra att pensionstagarna mår sämre, har sämre funktionsförmåga och får större kostnader för social- och hälsovård. Regeringen för över studerande till det allmänna bostadsbidraget, vilket är en bra lösning. Men regeringen tänker göra det kostnadsneutralt genom att frysa beloppet för godtagbara boendekostnader och sänka beloppet med 4 procent i kommungrupperna 3 och 4. Totalt sparar regeringen 34,1 miljoner euro nästa år på det allmänna bostadsbidraget, medan besparingen på årsbasis är 60,7 miljoner euro. Ett av de vanligaste problemen med bostadsbidraget är att den godtagbara hyresnivån är så låg i jämförelse med hyrorna på bostadsmarknaden. Många som får bostadsbidrag måste komplettera sitt låga bostadsbidrag med långvarigt utkomststöd, trots att stödet är tänkt som en sista utväg.

Vi kan inte acceptera att regeringen försöker dämpa ökningen i boendekostnaderna på marknaden genom att skära i bostadsbidraget. Bostadspolitiken och stödet till boende måste förbättras systematiskt som ett led i ett hållbart samhälle. Vi behöver också säkerställa produktionen av bo-

Utlåtande ShUU 7/2016 rd Avvikande mening 1

städer till skäligt pris. Vi förutsätter att regeringen återtar de föreslagna besparingarna i bostadsbidraget till pensionstagare.

Tryggade villkor för barnfamiljer

Regeringen tänker sänka barnbidraget med 0,91 procent för att uppnå besparingar i de offentliga finanserna. Enligt Institutet för hälsa och välfärd (THL) har köpkraften när det gäller de inkomstöverföringar som är viktigast för barnfamiljer, bland annat barnbidrag, föräldradagpenning och hemvårdsstöd, sänkt efter den allmänna prisstegringen och inkomstökningen. I ungefär hälften av de barnfamiljer som ligger under fattigdomsgränsen finns ingen som förvärvsarbetar. Om största delen av familjens sammanlagda inkomster utgörs av inkomstöverföringar, är risken för fattigdom stor.

Enligt en undersökning om barnfamiljers välfärd (Lapsiperheiden hyvinvointi 2014) från Institutet för hälsa och välfärd visar sig bristande ekonomisk jämlikhet i barnens vardag i första hand som skillnader i möjligheterna till konsumtion och aktiviteter. Familjens låga inkomster kan leda till att barnen särbehandlas, utestängs och mobbas. Av Institutet för hälsa och välfärds kohortundersökning, som med hjälp av registermaterial följt upp barn födda 1987 fram till det att de fyllt 21 år, framgår det att antalet barn som är lågutbildade, får psykiska problem, omhändertas och gör sig skyldiga till mindre brott ökar om föräldrarna har fått utkomststöd under en längre tid. Samtidigt fick barnen problem med att klara sig ekonomiskt i vuxen ålder. Förhållandena i barndomen har således en betydande inverkan på den senare välfärden.

En sänkning av barnbidraget förväntas i fortsättningen öka utgifterna för utkomststöd. Ett ökat beroende av utkomststöd höjer tröskeln att ta ett jobb i familjer med låga inkomster, eftersom stödet tas bort när inkomsterna ökar. På längre sikt, när priserna stiger, kommer den föreslagna sänkningen av barnbidragsnivån liksom den slopade indexbindningen av barnbidraget som trädde i kraft i början av 2016 dock att minska barnbidragets köpkraft.

Samtidigt vill regeringen införa en ny förmån, en engångsersättning på 2 500 euro till arbetsgivaren, för att jämna ut kostnaderna för kvinnliga anställda som är mammalediga. Enligt vissa bedömningar beaktar propositionen inte forskningsrönen på området. Engångsersättningen kommer inte att nå de planerade målen. I dessa knappa tider kan vi bara undra varför regeringen samlar in 75 miljoner euro av arbetsgivarna och använder pengarna på det här projektet, när det redan finns bra förslag hur man exempelvis kunde förbättra föräldraledigheten och dela vårdansvaret, och behovet av alternativ är stort.

Vi kan inte godta dessa beslut som behandlar barnfamiljerna så ojämnt, i synnerhet som regeringen låter bli att göra en bedömning av konsekvenserna för barnen. Vi anser att nedskärningar i förmåner och tjänster till barnfamiljer inte får göras utan föregående, uttömmande bedömningar. Vi förutsätter att regeringen gör en övergripande bedömning av sin politik för barnfamiljerna.

Äldre måste garanteras god och trygg vård

Regeringen hänvisar till sitt program och minskar ner antalet vårdanställda vid dygnetruntomsorg på serviceboenden och ålderdomshem till 0,4–0,5 anställda. När äldreomsorgslagen kom till

Utlåtande ShUU 7/2016 rd Avvikande mening 1

2012 ingick mer personal i åtagandet. Då bestämdes det att lagen preciseras, om verksamhetsenheter med dygnetruntomsorg inte når upp till rekommendationen minst 0,5 vårdare per klient före utgången av 2014. Men regeringen Sipilä har inte bara åsidosatt målet, den har också medvetet beslutat försämra minimidimensioneringen.

Det strider mot de äldre, de anhörigas och närståendes, de största experternas, vårdpersonalens och riksdagens vilja. Det är fel beslut som kanske leder till högre kostnader, sämre livskvalitet och risksituationer.

Också ändringarna i äldreomsorgslagen slår direkt mot kvaliteten och tillgängligheten i servicen till äldrebefolkningen. Bestämmelsen om ansvarig arbetare stryks i äldreomsorgslagen, alltså den som är specialiserad på äldreomsorg och känner till de äldres individuella livssituation och behov ska bort. Det är de mest utsatta och mest ensamma åldringarna som blir mest lidande. I själva verket sänks alltså kraven på expertis inom äldreomsorg på enheterna, trots att bra kompetens är en förutsättning dels för god vård, dels för gott ledarskap och utveckling av insatserna. Allt detta möjliggör i sin tur verkningsfull och kostnadseffektiv verksamhet.

Vi förutsätter att regeringen återtar sina planer på att försämra kvaliteten, expertisen och personaldimensioneringen inom äldreomsorgen. Äldreomsorgslagen måste följas konsekvent och vi får inte längre sänka nivån på vården och omsorgen av våra äldre.

Sysselsättningen ökar inte av sämre arbetslöshetsersättningar

Regeringen minskar de inkomstrelaterade arbetslöshetsersättningarna med 200 miljoner euro. Perioden sänks med 100 dagar och karenstiden blir två dagar längre. För personer med lång tid i arbetslivet slopas höjningsdelen och sänks aktivitetshöjningarna. På grund av övergångsbestämmelserna slår nedskärningarna fullt ut först senare. Besparingen är sammanlagt 70 miljoner euro 2017, varav statens finansieringsandel är cirka 20 miljoner euro. Om arbetslösheten fortsatt är så här hög, kommer staten inte att spara någonting på att skära ner de inkomstrelaterade dagpenningarna, eftersom utgifterna för arbetsmarknadsstöd och bostadsbidrag ökar i stället. Nedskärningarna betyder samtidigt att skattebetalarna själva får ta större ansvar för finansieringen i stället för arbetsgivarna. I kommunerna kan de offentliga utgifterna stiga när människor inte längre får inkomstrelaterade förmåner och måste ansöka om arbetsmarknadsstöd och utkomststöd.

Vilka effekter den förkortade maximala tiden med arbetslöshetsdagpenning har för enskilda individer beror på hur stor dagpenningen är och hur länge arbetslösheten pågår. Exempelvis om löneinkomsterna är 3 000 euro före arbetslösheten, sjunker de med 4 500 euro när tiden med inkomstrelaterad dagpenning förkortas med 100 dagar, när den arbetslösa personen inte får jobb och måste leva på grunddagpenning. Arbetslöshetsförmånen sjunker när karenstiden ökar med två dagar i början av arbetslösheten. Effekten beror på hur stor förmånen är; grunddagpenning i två dagar utan barnhöjningar uppgår till 65,36 euro. Den förhöjda förtjänstdelen har sänkts för alla med förhöjd inkomstrelaterad dagpenning. Med de nya reglerna kommer dagpenningen med förhöjd förtjänstdel att vara 65 euro lägre i månaden med en lön på 3 000 euro. Vilka konsekvenser det har att förhöjningsdelen, som betalas ut efter ett långt arbetsliv, avskaffas beror dels på hur stor den arbetslösa personens dagpenning är, dels på hur länge den hade betalats ut. Minskningen är 1 110 euro för 90 dagar, om månadsinkomsten är 3 000 euro. De föreslagna sänkningarna av ar-

Utlåtande ShUU 7/2016 rd

betslöshetsersättningarna är fel sätt att försöka påverka sysselsättningen. De sakkunniga bedömde att sysselsättningseffekterna kommer att vara ganska anspråkslösa, särskilt på kort sikt. Samtidigt får människor mer problem med försörjningen och samhället blir mer orättvist av de föreslagna ändringarna.

Propositionen saknar heltäckande konsekvensbedömningar vad beträffar sysselsättning, jämlikhet och inkomstfördelning. Det finns alltså inga tydliga bevis för att sysselsättningen förbättras när arbetslöshetsersättningarna försämras. Däremot finns det bevis för att människor tvingas leva på låga inkomster och i fattigdom om de primära förmånerna försämras. Tröskeln att ta ett jobb stiger när utkomststödet utnyttjas som långsiktigt bidrag eftersom de primära förmånerna är så låga. Det är knappast det som regeringen tagit sikte på.

Vidare föreslår regeringen ett särskilt integrationsstöd för invandrare, som ska ges ut i stället för arbetsmarknadsstöd. Det är tänkt att bidraget ska vara 90 procent av arbetsmarknadsstödet.

Regeringen räknar med att spara 3,4 miljoner euro i arbetslöshetsersättningar nästa år, när integrationsstödet införs. Integrationsstödet har enligt bland annat FPA den konsekvensen att allt fler invandrare ansöker om utkomststöd, vilket ger kommunerna större utgifter. Samtidigt drabbas invandrarna av en tröskeleffekt. Vi anser det inte vara trovärdigt att ett bidrag som är mindre än arbetsmarknadsstödet hjälper människor att integrera sig i det finländska samhället eller ger dem bättre möjligheter att få jobb. Sannolikt kommer staten inte att få några besparingar alls. I stället drabbas hårt utsatta människor av fattigdom eftersom de har svagare sociala och ekonomiska nätverk än finländarna. Vår uppfattning är att de sociala bidragssystemen för invandrare måste vara tydliga och samordnade.

Vi förutsätter att regeringen omprövar nedskärningarna i de inkomstrelaterade arbetslöshetsersättningarna, behandlar alla som är bosatta i Finland lika och i fortsättningen håller sig till det bostadsbaserade sociala trygghetssystemet.

Avvikande mening

Vi föreslår

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 21.10.2016

Tuula Haatainen sd
Anneli Kiljunen sd
Eeva-Johanna Eloranta sd
Outi Alanko-Kahiluoto gröna
Aino-Kaisa Pekonen vänst

Utlåtande ShUU 7/2016 rd Avvikande mening 2

Avvikande mening 2

Motivering

Allmänt

Det ekonomiska läget i Finland är svårt just nu. Statsskulden växer och det gäller att se över utgifter och strukturer. Det måste dock göras på lika villkor och det går inte att spara på förmånerna till de mest utsatta. Men tyvärr riktar regeringen in sina sparåtgärder på fel målgrupper, i synnerhet när det är fråga om social- och hälsovård. Regeringens planerade sparåtgärder slår hårt mot de som redan har det svårt i vårt samhälle, bland annat pensionärer, ensamföräldrar och unga. De nödvändiga åtgärder som vi i detta läge måste ta till måste vara rättvisa och jämlika. Regeringen måste noga ta reda på hur alla nedskärningar tillsammans drabbar olika grupper, särskilt inom social- och hälsovården, det vill säga hur olika målgrupper berörs och om sparåtgärder inom ett område ger upphov till kostnader inom ett annat. Tyvärr saknas just de här konsekvensbedömningarna och aspekterna i regeringens budgetram. En viktig fråga som budgetbehandlingen bör ta fasta på är allas rätt att få jämlik vård och trygghet.

Social- och hälsovårdsreformen

Enligt budgetförslaget ska social- och hälsovårdsreformen förbättra de offentliga finanserna, göra serviceinsatserna mer klientorienterade och generera smidigare vårdkedjor. Regeringen vill mer sätta fokus på prevention, bättre arbetshälsa för personalen och integrerade informationssystem. Reformen avancerar dock bara på landskapsreformens och den dyra specialistvårdens villkor, medan förebyggande insatser och socialt arbete har kommit i skymundan. Debatten har i många hänseenden varit fokuserad på antalet vårdområden och andra administrativa frågor, trots att den i stället borde inrikta sig på klient- och patientperspektivet. Alla måste garanteras god vård på rimligt avstånd från sitt hem, och oberoende av modersmål. Också i fortsättningen behöver vi tillräckligt många sjukhus med jour dygnet runt för att befolkningens behov ska tillgodoses på samma villkor i hela landet. Målet med reformen måste vara att skapa så jämlik och högkvalitativ vård som möjligt och med fungerande vårdkedjor. Närhetsaspekten och när servicen får inte glömmas bort. Än så länge har regeringen inte levererat någon ordentlig konsekvensbedömning av hur de språkliga rättigheterna ska tillgodoses. Också efter reformen måste finländarna kunna lita på att de får vård och omsorg på våra nationalspråk, finska och svenska, och att servicen fungerar på ett praktiskt plan.

Fler kvinnor kan slussas ut i arbetslivet med en reform av hemvårdsstödet och familjeledigheterna

Dagens system gör att löne- och pensionsskillnaderna ökar mellan kvinnor och män och de hindrar en jämlik karriärutveckling. Statistiken talar sitt tydliga språk: sysselsättningsnivån är betydligt högre bland unga kvinnor i alla andra nordiska länder än hos oss i Finland. Hemvårdsstödet måste ses över; det bör ges ut bara för högst två år. Dessutom bör familjeledigheterna revideras enligt modellen 6+6+6. Sex månader avsätts för mamman, sex månader för pappan, och sex månader kan föräldrarna dela upp fritt mellan sig. Det skulle underlätta kvinnornas sysselsättning

Utlåtande ShUU 7/2016 rd Avvikande mening 2

och återgång i arbete, möjliggöra deltidsarbete och öka pappornas medverkan i vården av barnen. Genom att satsa på ett jämlikt familjeledighetssystem investerar vi samtidigt i framtiden och i familjernas välfärd.

Trygghet på ålderdomen

Trygghet spelar en extremt viktig roll i människans liv. Minst lika viktigt är det att man kan lita på att det finns ett nätverk som hjälper när man inte längre kan ta hand om sig själv. Regeringens policy ökar inte känslan av trygghet, utan det är tvärtom. Nu planerar regeringen att frysa flera index och skära i förmåner. Tillsammans slår åtgärderna extra hårt mot pensionärerna. Det väcker stor oro bland pensionärerna och försäkringarna drabbar de som redan nu har små pensioner. Ingen ska behöva vara tvungen att välja mellan mat och mediciner, utan pensionen måste garantera en rimlig levnadsstandard. Alla människor har rätt att känna grundläggande trygghet i vardagen. Det saknas konsekvensbedömningar och det är de kumulativa effekterna av sparåtgärderna för enskilda pensionärer som borde bedömas. Allra sämst ställt har de pensionärer som har varit borta från arbetslivet och inte tjänat in arbetspension. Fattigdomen bland pensionärer har ökat i Finland. Garantipensionen är avsedd för de med de allra minsta inkomsterna och den garanterar för tillfället 766,85 euro i månaden. Alla de som lever på den allra minsta pensionen måste få bättre försörjningsmöjligheter. Därför måste garantipensionen höjas med 10 euro i månaden.

Ensamföräldrar

Barnfattigdomen breder ut sig i vårt land. Samtidigt som den allmänna inkomstnivån stiger, ökar fattigdomen bland barnfamiljerna. Barnfattigdomen är vanligast i familjer med ensamföräldrar; hela 20 procent av dem är låginkomsttagare. Universella transfereringar och tjänster hör till de viktigaste verktygen för att bekämpa barnfattigdomen. Nedsänkningar i bidragen är en stor risk för barnfamiljernas ekonomi eftersom det är framför allt ensamföräldrarna som påverkas. Ensamförsörjartillägget till barnbidraget bör därför höjas med 6,2 euro i månaden, från 48,55 till 54,75 euro i månaden.

Som det är nu påverkas utkomststödet belopp av ensamförsörjartillägget till barnbidraget. Och i synnerhet ensamförsörjarna och deras familjer är beroende av utkomststödet. Det nuvarande utkomststödet leder till att ensamförsörjartillägget i själva verket inte ger de mest behövande någon som helst ekonomisk nytta. För att de allra fattigaste ensamförälderhushållen ska ha nytta av ensamförsörjartillägget måste kopplingen till utkomststödet slopas. Så skulle inte utkomststödet belopp påverkas av tillägget.

Längre arbetsliv

Regeringen vill höja konkurrenskraften genom att minska arbetsmarknadens kostnader och förlänga arbetslivet i början, i mitten och i slutet. Med satsningar på arbetshälsa och rehabilitering kan samhället spara miljarder och samtidigt ge människor större livskvalitet. AURA-stödet, som är ett arbetsrelaterat rehabiliteringsstöd, är ett viktigt led i detta. AURA-stödet är också viktigt för den yrkesinriktade rehabilitering som tillhandahålls på svenska av en enhet i Härmä. Om verksamheten läggs ner, går de svenskspråkiga miste om yrkesinriktad rehabilitering på sitt moders-

Utlåtande ShUU 7/2016 rd

mål. Också i fortsättningen måste regeringen garantera högkvalitativ rehabilitering på båda nationalspråken. Det behövs fler satsningar på AURA-rehabilitering.

Asylsökandes rättigheter

Blivande mödrar som får asyl i Finland har rätt att få mammalådan, men de kvinnor som fortfarande väntar på asylbeslut får inte mammalådan. Det är självklart att de som väntar på beslut har minst lika stort behov av hjälp och stöd för sitt nyfödda barn. Vid kriser och katastrofer är barnen extra utsatta. Ansökningsprocessen drar ut på tiden när det kommit så många asylsökande till Finland. I det läget är mammalådan ett enkelt sätt att hjälpa de mödrar som väntar på asylbeslut och deras nyfödda barn.

Skyddshemmen hjälper våldsoffer

Våldet mot kvinnor är en av grävsta kränkningarna av de mänskliga rättigheterna som förekommer i Finland. Våldet har långtgående ekonomiska, sociala och hälsomässiga konsekvenser för såväl kvinnor som hela familjer. Finland har ratificerat Istanbulkonventionen som syftar till att förebygga och bekämpa våld mot kvinnor och våld i hemmen. Skyddshemmen är ett viktigt led i arbetet mot våldet mot kvinnor. I dag har vi 19 skyddshem och totalt 120 platser. Rekommendationen är 500 platser. I fjol blev uppskattningsvis 450 personer inklusive barn utan plats. Istanbulkonventionen förpliktar Finland att inrätta fler skyddshem. Det är dags för regeringen att ta problemet på allvar och avsätta mer medel för verksamheten. Trygghet i hemmet är en grundläggande rättighet som tillkommer alla.

Avvikande mening

Jag föreslår

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 21.10.2016

Veronica Rehn-Kivi sv